

N:o 84.

Af Herr **Anders Persson**: *Om underdånig skrifvelse angående revision af gällande Legostadga och i sammanhang dermed stående lagbestämmelser.*

Redan länge hafva brister i vår »Legostadga för husbönder och tjenstehjon» varit både kända och erkända. Att icke statsmakterna med något större allvar tagit den i nogare skärskådande, utan låtit bristerna kvarstå, lärer väl i någon mån få tillskrifvas, den omständigheten att man ansett tiden för förändringar hittills varit mindre gynsam. Det kan väl nemligen svårigen förnekas, att alla öfvergångar från gamla i folkmedvetandet inrotade vanor och åsikter till nya och åtminstone i somliga fall friare och tidsenligare förhållanden ofta äro afskräckande, helst — och uti förevarande fall — under tider då arbetskrafterna, i följd af de storartade företagen och den raska utveckling af näringslivet i öfrigt, inom landet varit starkt anlitade och en, dock ingalunda i lag medgifven »frihet» på många ställen inom landet gjort sig gällande och framalstrat sjelfsväld och ringaktning för ingångna aftal. Då emellertid en stark reaktion uti omförmälda härseende nu inträdt och som synes komma att måhända för en längre framtid fortfara, och således göra öfvergången från den gamla till en nyare och tidsenligare lagstiftning i ämnet mindre svår för dem af befolkningen, som äro tvungna anlita arbetstagaren, synes mig tiden vara inne för vidtagande af förändringar uti lagstiftningen angående gällande stadganden emellan husbonde och tjenare, emellan arbetsgifvare och arbetstagare.

Bland brister i Legostadgan har ganska länge framhållits saknaden af s. k. tjenstehjonsböcker. Redan vid konfirmationen borde en och hvar erhålla en dylik bok, upptagande namn, ålder och hemvist samt föräldrars eller målsmäns namn och yrke m. m. tillika med sammandrag af gällande lagar som röra arbetsaftal och dylikt mellan arbetsgifvare och arbetstagare. I stället för de nu föreskrifna orlofssedlarne borde föreskrivas, att husbonde eller arbetsgifvare skall vara skyldig, vid tillsägelse om arbetsaftalets upphörande, i boken införa ungefär de meddelanden eller intyg, som nu äro föreskrifna skola inflyta i orlofssedlarne. Redan härmed vore en ganska väsentlig sak vunnen. Tjenaren, om denne nemligen vore ordentlig och mån om att bereda sig en betryggad framtid, vore då, kanske ofta redan från 15 års ålder, i tillfälle inför sin blifvande nye husbonde visa, icke allenast hos hvilka personer han tjänat och huru lång tid, hvaraf man ofta ensamt kan bedöma personens duglighet, utan äfven på en gång framvisa intyg öfver sitt uppförande, i fall sådan föreskrift anses böra bibehållas annorledes än på tjenarens egen uttryckliga begäran. En ordentlig tjänare skulle tvifvels utan alltid känna sig manad städs uppföra sig till sitt husbondefolks belåtenhet, medveten som han vore derom att intygen, hvilka aldrig, eller åtminstone ytterst sällan, torde kunna förloras eller bortkomma, följde honom så länge han innehade en tjenares ställning; och den mindre noggranne tjänaren skulle otvifvelaktigt, äfven han, af förutnämnda skäl känna sig fordrad visa laglydnad och ordentlighet. Man hör ju nu — icke just så sällsynt — förfalskningar af prestbevis göras. Någon gång beifras dylika lagbrott, men oftast låter man af ren undfallenhet »*nåd gå för rätt*» härutinnan, helst om brottet antingen är gjordt, såsom väl oftast är fallet, af ren okunnighet om det straff som drabbar, eller ock om förfalskningen är af mindre väsentlig beskaffenhet. Tjenstehjonsböckerna deremot skulle knappast kunna förfalskas, utan att brottet genast kunde upptäckas — frestelsen dertill således försvinna eller åtminstone förminsas — och böckerna böra göra de vanliga flyttningsattesterna helt och hållet öfverflödiga; ity att, vid afflyttningen från ena pastoratet till ett annat, vederbörande endast i boken behöfde införa t. ex. orden »flyttar till N. N. församling» eller dylikt, hvarom naturligtvis, lika väl som om böckernas förvaring under tjensteaftalet, särskildt komme att utfärdas vederbörliga föreskrifter.

Med skäl kan ifrågasättas huruvida det är lämpligt längre bibehålla stadgandet om årstjenster och flyttningstid endast en gång om året, hvilket nu, som bekant, gäller för hela riket med undantag af Stockholm.

Det torde till äfventyrs finnas lika talande skäl för inskränkning i tiden för åtskilliga andra städer som hufvudstaden, äfven om man icke vill taga steget fullt ut äfven för landsbygden. Jag för min del tror det vara enklast och rättast låta arbetsgifvare och arbetstagare sjelfva bestämna flyttningstiden. I lag torde deremot stadgas ansvars- och ersättningsskyldighet för den af parterna som bröt ett upprättadt arbetsaftal, och jag skulle vara benägen ingå på mycket skärpta bestämmelser i detta fall. — Men äfven om man nu icke vill medgifva en dylik rättighet, nemligen den för arbetsgifvare och arbetstagare att sjelfva få bestämna tiden för arbetsaftalet *såsom regel*, torde det väl dock få medgifvas, att flyttningstiden, sådan den nu i lag är föreskrifven, eller till 24 Oktober, är allt annat än den lämpligaste. Med den utveckling jordbruket tagit, är det af största vigt för landtmannen att begagna snart sagdt hvarje dag till arbete på åkern då marken är bar, och med få undantag är ingen tid af året viktigare för landtmannens göromål än just Oktober månad, då största delen af höstplöjningsarbetena pågå och hvilka äro af den betydande vigt, att på deras utförande kommande årets skörd väsentligen beror. Utom nämnda göromål hopa sig vid samma tid för landtmannen andra af snart sagdt alla möjliga slag, såsom tröskning, dränering, väglagning m. m. m., och, om jag undantager våren och bergningstiden, vågar jag tryggt påstå, att ingen tid finnes som för jordbrukaren, åtminstone i de södra orterna, är af mera eller större vigt än just den nu bestämda flyttningstiden. Att förlägga samma till annan tid, i fall årstjenssterna anses böra bibehållas, t. ex. till 14 Mars, då de allra flesta ombytena af jordinnehafvare inträffa, vore derföre enligt min mening en ren välgerning för jordbruket; och i städerna, der väl redan nu, trots rådande lagstadganden, de flesta tjensteaftalen ske per månad, torde väl ingen olägenhet deraf uppstå eller förspörjas, icke heller deras rätt härigenom på ringaste sätt förnärmas, ehuru en obestridlig fördel för jordbruksnäringen. Man undveke ock derigenom den orimlighet som i nuvarande tjenstehjonsstadga förefinnes, att nemligen tjenstehjon är skyldigt kvarstanna hos den nye innehafvaren af fast egendom, efter ett skedt ombyte, i flera månaders tid, ehuru tjenstehjon *aldrig* med denna person träffat något arbetsaftal. Omöjligt är icke att det någon gång kan inträffa, att tjenstehjonet under inga villkor vill tjena hos den nye fastighetsbrukaren, hvilken han ju möjligen kan känna för att vara en mindre human person; men lagen tvingar honom dertill, och detta är, som jag vågat benämna det, en orimlighet, hvilken desto förr ju hellre borde borttagas.

Den, som mig synes, enda olägenheten af flyttningstidens framflyttning från 24 Oktober till 14 Mars vore måhända med hänsyn till mantalskrifningarna. Invändas kan naturligtvis, att dessa nu äro föreskrifna för rättas å sådan tid, då vederbörandes tid är i följd af andra tienstegöromål mindre upptagen, och att framflyttandet af mantalskrifningarna till Mars eller April skulle för mantalskrifningsförrättaren vålla olägenheter, enär en del utskrifningar i och för bevillningsberednings- och taxeringsförrättningarna vid denna tid förestå. — Taxeringskomitéerna, dervid mantalslängderna granskas, sammanträda dock väl högst sällan förr än under Juni månad, hvadan det med god vilja icke torde vara omöjligt öfvervinna påpekade svårigheterna. Dessutom torde det icke vara någon absolut nödvändighet förändra tiden för mantalskrifningarna, äfven om tiden för flyttningen ändrades.

En sak som jemväl torde beaktas är den skiljaktighet, som nu råder i afsende på de s. k. frihetsdagarnes antal, ity att nuvarande legostadga stadgar endast fyra frihetsdagar för stad, men sju för landet. Det torde svårigen finnas något rimligt skäl för bibehållande af olikheten i detta hänseende, enär det torde vara af fullt ut lika mycken vigt för landets befolkning som städernas att hafva tjenarne till sin disposition. Om de s. k. frihetsdagarna användts på ett klokt och förståndigt sätt, skulle jag vara den siste som påyrkade inskränkning härutinnan; ty viligt erkänner jag att tjenaren lika väl som hvarje annan person kan behöfva hemta hvila, förströelse och vederqvickelse efter ett oftast hårdt och tungt arbete, men erfarenheten torde, ty värr, hafva tillräckligt ådagalagt, att mången tjenare under de s. k. frihetsdagarne helt och hållet förstört sin lilla med svett och möda förvärfvade lönebehållning, hvilken otvifvelaktigt bättre blifvit använd, om frihetsdagarne varit färre till antalet; detta i afseende på de mindre ordentliga ibland tjenarne. Deremot torde det väl ock vara konstateradt, att den bättre delen af tjenarne sällan ansett sig behöfva använda sju dagar till frihetsdagar vid flyttningstiden. En omtyckt och afhållen tjenare förvägras väl ytterst sällan frihet äfven vid annan tid af året än flyttningstiden, för uträttande af sina angelägna göromål. Jag tror derfor, att såväl tjenare som samhället i öfrigt, i såväl ekonomiskt som moraliskt hänseende, skulle vinna derpå att flyttningdagarne inskränktes till fyra. Vill man deremot, hvilket jag anser vara rigtigast, göra arbetsaftalen i afseende på tiden fria, torde det få stå i arbetarens eget skön att sjelf bestämma frihetsdagarnes antal, och detta vid hvad tid som helst.

Tidt och ofta inträffar det att en tjenare vid afflyttningen ur tjensten icke uttager sin prestattest, och ofta torde det inträffa, att en dylik person icke någonstädes blifver mantalsskrifven, alldenstund hans vistelseort, åtminstone för tillfället, är okänd. Huru många olägenheter här af uppkomma, är nästan omöjligt uppräknat. Villrådighet vid mantalsskrifningarna uppstår, anmälningar till Konungens Befallningshafvande inkomma, och skriftvexlingar föras hit och dit, oftast utan önskad resultat, och otaliga rättgångar uppkomma kommuner emellan, i händelse — såsom ofta är fallet — en sådan individ efter någon tids förlopp faller fattigvården till tunga. Skärpta bestämmelser i detta hänseende torde därför vara af nöden.

I gällande fabriks- och handtverksordning finnes stadgadt, att öfverenskommelse om tjenstetid ej må öfverstiga tre år. I Legostadgan deremot föreskrifves, att omyndig icke utan föräldrars eller förmyndares tillstånd får uppsäga den tjenst de åt honom utsett förr än han fyllt 21 år. Medan man sålunda föreskrifvit att den, som t. ex. skall lära sig ett yrke eller handverk, icke kan tvingas qvarstanna hos arbetsgifvaren mera än högst tre år, kan deremot den vanlige arbetaren tvingas qvarblifva hos sin första husbonde dubbelt så lång tid, ehuru den senares göromål äro af beskaffenhet att icke erfordra något särskildt studium för någon viss yrkesskicklighet. Vid åtskilliga möten mellan yrkesidkare har ofta uttalats den mening, att tre år äro otillräckliga för inhemtandet af någon särdeles duglighet i yrket, samt att nämnda bestämmelse skulle icke vara utan all anledning till de mindre goda produkter handtverken under senare tiden framalstrat. Detta erkänna såväl arbetsgifvare som arbetstagare. Härmed må nu vara huru som helst, så torde dock frågan vara af den vikt och betydenhet att tarfva en undersökning, hvartill jag trott anledning icke skulle saknas i betraktande af det samband som råder mellan handtverkare och andra arbetsgifvare, såsom egande målsmans- och husbonderätt öfver arbetaren.

Åtskilliga andra föreskrifter i Legostadgan kunde äfven påpekas, de der ock torde tarfva förändringar; men af det redan nu anförda torde framgå, att jag för min del anser nuvarande lagstadganden i omförmälda hänseende vara allt annat än tillfredsställande. Dock, med hänsyn till frågans stora vidd och omfattning, helst den sammanfaller med andra i sammanhang dermed stående stadganden, såsom i främsta rummet med mantalsskrifningarna, har jag icke vågat framlägga förslag till lagförändring härutinnan. Ämnet torde för öfrigt vara af den stora vikt och

betydenhet, att en grundligare utredning erfordras än hvad som kan åstadkommas af den enskilde riksdagsledamoten och möjligen äfven af det Utskott hvartill frågan hänvisas, derest icke den omständligaste utredning föregått.

Min vördsamma hemställan är derföre,

att Riksdagen i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t anbefalla revision af gällande Legostadga och i sammanhang dermed stående stadganden, samt derefter för Riksdagen förlägga det förslag, som efter nådig pröfning Kongl. Maj:t kan finna af omständigheterna påkalladt.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1879.

Anders Persson.

N:o 85.

Af Herr **Ivar Månsson**: *Om underdånig skrifvelse angående tillsättande af en skatteregeringskomité samt anvisande af medel för samma ändamål.*

Numera lära väl alla vara ense derom, att vårt skattesystem är i högsta måtto olämpligt och otidsenligt, ity att landets invånare deraf träffas i så hög grad olika — då hänsyn tages till invånarens inkomst